Stuiverazen

Het wegen van zilveren munten

R.J. Holtman • 31-8-2019

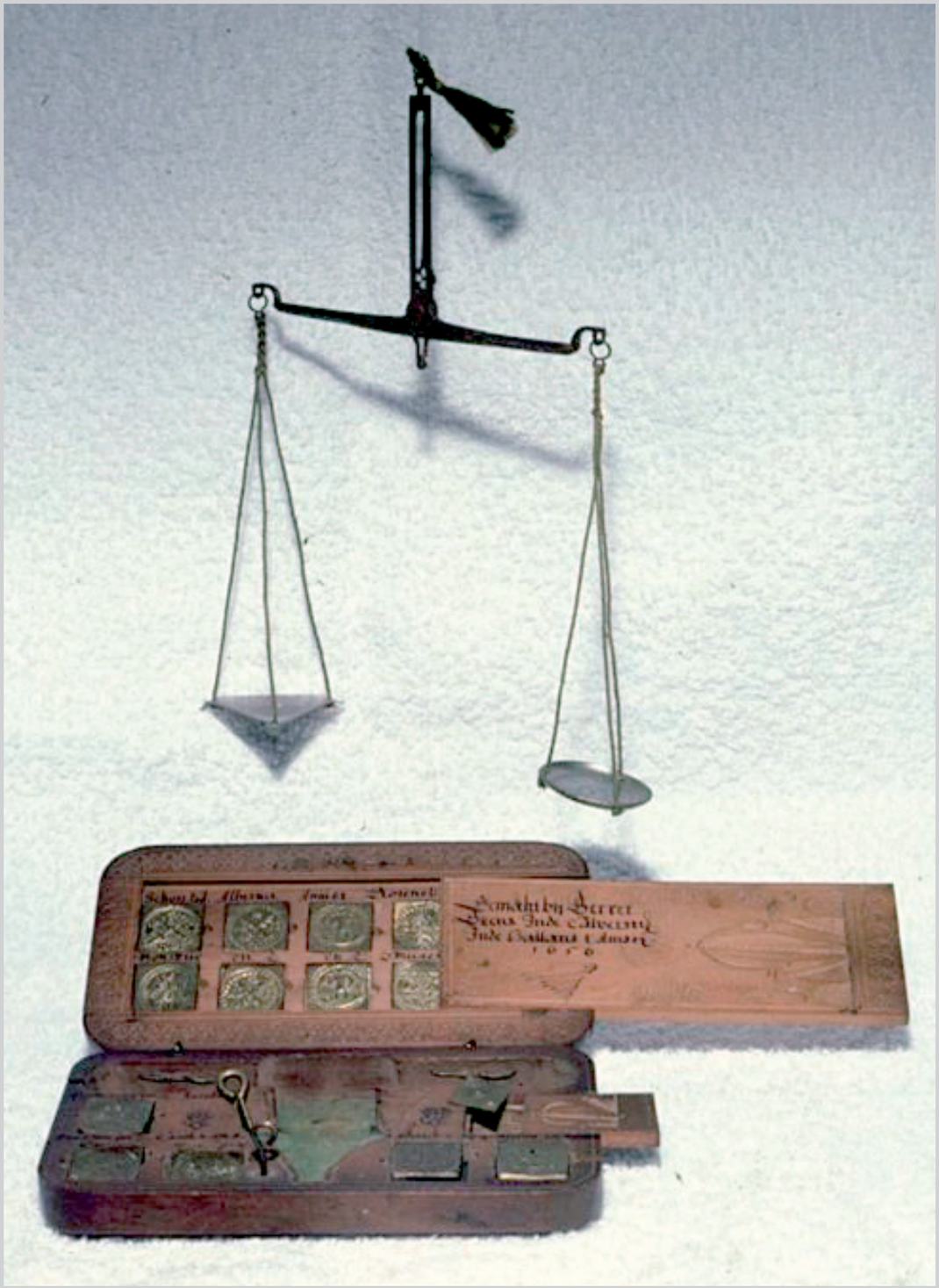

Muntgewichtdozen

meestal voor het nawegen van gouden munten

gemaakt tussen de 14e eeuw en begin 19e eeuw

Zilveren munten nawegen

- periode 1: 1580-1623

- periode 2:
  - 1643-1651 (Amsterdam)
  - 1644-1667 (Antwerpen)

- periode 3: 1658-1694 (met knipwaage)

- periode 4: eind 18e eeuw (5 Franc en Ecu zilver)

Muntgewichten voor zilveren munten

3 stuks in een muntgewichtdoos (uit 1586?)

Muntgewichten voor zilveren munten

10 stuks in een superbox 1-dek (uit 1612)

Muntgewichten voor zilveren munten

24 stuks in het zilverdek in een superbox (uit 1617)

Muntgewichten voor zilveren munten

van lood, voor ‘los’ gebruik

voor 9 verschillende munten (in totaal 20 denominaties)

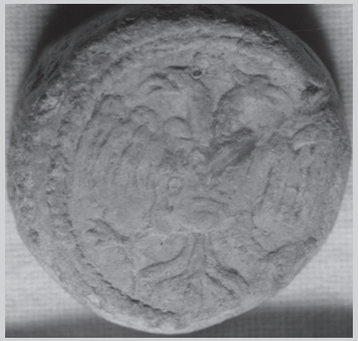

De oudste gedateerde muntgewichten voor zilveren munten

1580 - 1583: Teston
1581 - 1591: Real
1581 - 1582: Bourgondische rijksdaalder
1584 - 1588: ⅛ Ecu (zilver)
1588 - 1590: Philipsdaalder

De oudste gedateerde muntgewichten voor zilveren munten

1594 - 1597: Statendaalder
1597 - 1601: Franc
1617: Florijn / Friese gulden
1617: Arendsdaalder, Leeuwendaalder
1617: ¼ Ecu (zilver)
1623: Patagon

Muntgewichtdozen met muntgewichten voor zilveren munten

- oudste superbox 1-dek uit 1605 en 1612
- oudste superbox uit 1617
- oudste zilverdoos uit ca. 1644

Vertekend beeld omdat er maar weinig dozen uit de periode 1580-1623 zijn overgeleverd, en er honderden losse messing muntgewichten voor zilveren munten zijn gevonden.

Aasjes

- munten sleten in omloop en werden gesnoeid
- ondergewicht werd bepaald met behulp van aasjes
- 1 aas = 1/32 engels = ca. 48 milligram

Aasjes zijn zeker sinds het midden van de 16e eeuw in gebruik; startmoment nog onduidelijk.

Toegestaan ondergewicht van zilveren munten

- ordonnantie uit 1608: grote zilveren munten mogen tot 1 à 1½ engels te licht zijn (= 32 à 48 azen)
- dit is tot 3 à 4½ stuiver toeslag
- per aas 1½ penning toeslag (16 penning = 1 stuiver)
- veel losse aasgewichtjes nodig...
- werd het ondergewicht echt op de penning afgerekend?

Periode 1643-1651: het ontstaan van stuiverazen

- ondergewicht van zilveren munten bepaald in stappen van 8 aas = ¼ engels (0,385 g)
- niet meer in fracties van stuivers gerekend
- per 8 aas 1 stuiver toeslag
- introductie van afpasgewichtjes met een eenheid van 8 aas, in de waarden 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 (en 8)
- vanaf ca. 1644 - 1646 worden deze afpas-gewichtjes ‘stuiveraas’ genoemd

Muntgewichten voor zilveren munten

27 stuks in een zilverdoos (uit 1650)

Stuiverazen

1643 Jan Kaan: zonder ‘s’

1644-1646 Guilliam de Neve: met ‘s’

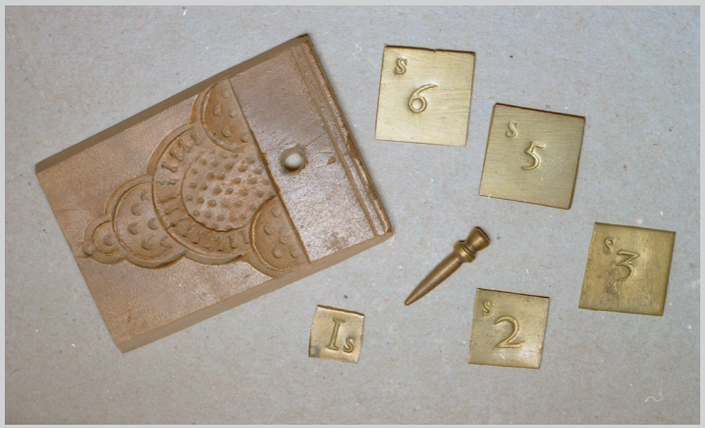

1649 Gerrit Geens: met ‘s’

Zilverdoos

Guilliam de Neve, 1646

met vak voor stuiver-azen

Zilverdek van superbox **Gerrit Geens, 1649**

Periode 1658 tot uiterlijk 1694

- met de knipwaage maximaal 12 zilveren munten nawegen.

- schaalverdeling geeft waarde in stuivers weer

- ondergewicht direkt in hele stuivers afleesbaar.

De stuiveraas

een gewichtseenheid (à ¼ engels = 8 aas) die slechts enkele jaren rond het midden van de 17e eeuw in zwang is geweest.

Het wegen van zilveren munten bleek:
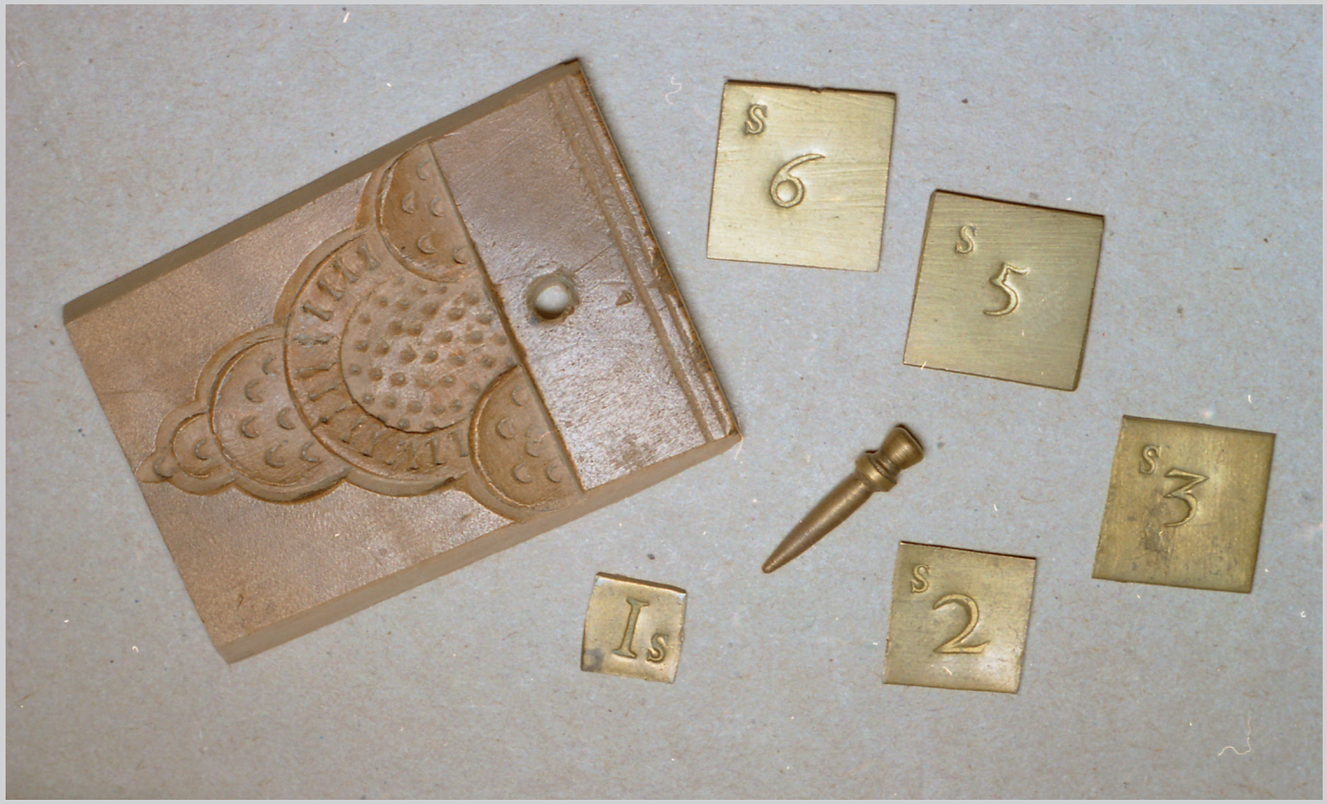
‘much ado about nothing’.